

LEONARDO DA VINCI

Leonardo da Vinci (15 aprilie 1452, Anchiano/Vinci, Italia - 23 aprilie 1519, Cloux/Amboise, Franta) a fost un pictor, sculptor, arhitect si om de stiinta italian.

Om de spirit universal, in acelasi timp artist, om de stiinta, inventator si filozof, Leonardo incarneaza spiritul universalist al Renasterii si ramane unul dintre oamenii cei mai importanti din acea epoca. Aportul sau deschizator de drumuri in artele plastice si forta lui de anticipare, neegalata vreodata in intreaga desfasurare istorica a stiintei, sunt caracteristice uriasei sale personalitati, de care a fost permanent constient. Leonardo a scris in insemnarile sale, cu un an inaintea mortii, cuvintele cu vibratie de bronz: "Io continuero" ("Voi dainui").

Leonardo s-a nascut la 14 aprilie 1452, nu departe de Florenta, in mica localitate Anchiano, fiind copilul nelegitim al tarancei Catarina si al lui Pietro, fiul notarului din oraselul Vinci. Cele mai frumoase clipe ale copilarii si ale adolescentei, Leonardo si le-a petrecut pe colinele din Vinci, in mijlocul naturii.

In 1466, la varsta de patrusprezece ani, Leonardo, care dovedise inclinatii deosebite pentru desen, este primit ca garzone (ucenic) in atelierul maestrului Verrocchio, vestit pictor si sculptor florentin, unde are ca tovarasi pe Perugino si pe Lorenzo di Credi.

Aici, la Florenta, ideile umaniste si artele cunosteau o mare inflorire, Verrocchio avea multiple preocupari de inginer si artist. In iunie 1472, gasim numele lui Leonardo inscris in breasla pictorilor (Corporazione dei pittori), in anul urmatore executa prima lucrare datata care a ajuns la noi, "Peisajul toscan".

Tabloul "Bunavestire" (1473-1475) - in prezent in Galleria degli Uffizi din Florenta - este o alta lucrare de inceput a lui Leonardo, iar anul 1478 este acela al realizarii a doua Madonne, dintre care una se crede ca ar fi "Madonna Benois", aflata in muzeul Ermitage din St. Petersburg.

In martie 1481, calugarii manastirii San Donato din Scoperto i-au comandat o compozitie avand ca tema "Inchinarea magilor", lucrare care nu a fost terminata, din ea nu a ramas decat schita, care prezinta interes pentru felul gruparii personjelor si pentru caracterul original al tehnicii legate in istoria picturii de numele lui Leonardo: sfumato si jocul "clarobscurului". Radacina acestei tehnici rezida in conceptia artistului ca "orice corp situat in aria luminoasa umple cu imaginile sale partile infinite ale aerului din jurul sau, caci niciun corp nu este terminat in sine (non e in se terminato)".

In anul 1476 a fost denuntat anonim (impuneuna cu alti trei) de relatii sodomitice cu un baiat de saptesprezece ani, Jacopo Saltarelli, un prostituat cunoscut. In pofida acuzatiilor, a fost achitat din lipsa de martori. Dar Leonardo si ceilalti trei acuzati au ramas supravegheati de "Ofiterii Noptii" din Florenta, un fel de politie a moravurilor din timpul renasterii. Nu exista nici o evidenta sa fi avut relatii intime sau stranse prietenii cu femei. Toata viata el s-a inconjurat cu baieti frumosi, fapt reflectat si in arta sa. Criticii de arta contemporani cat si cei moderni au presupus ca era homosexual.

Una din relatiile sale de mai lunga durata a fost cu Gian Giacomo Caprotti da Oreno (poreclit Salai, Dracusor). Gian a fost angajat de Leonardo in 1488 pe la varsta de zece ani, devenind atat servitor cat si asistent. Cealalta mare prietenie a lui a fost cea cu contele Francesco Melzi, baiat de cincisprezece ani la intalnirea lor in 1506, fiul unui aristocrat Lombard care il gazduia pe Leonardo in acele timpuri. Contele Melzi insusi, intr-o scrisoare, a descris sentimentele lui Leonardo catre el precum un "sviscerato et ardentissimo amore". (Louis Crompton, History of Homosexuality, p.269) Melzi a devenit cel mai apropiat elev si asistent, cat si mostenitorul sau, trairid impuneuna cu Leonardo pana la moartea artistului.

In 1482, Leonardo intra in slujba ducelui Lodovico Sforza, supranumit "Il Moro" (Maurul), din Milano. Motivul hotarator il constituia atractia deosebita pe care o prezentau pentru el marile lucrari de irigatie aflate in perspectiva. Asa se face, ca in scrisoarea adresata lui Lodovico Sforza, in care isi oferea serviciile, Leonardo sublinia, in primul rand, aptitudinile sale tehnice si de-abia la urma mentiona ceva despre talentul sau artistic. La Milano s-a instalat in aceeasi locuinta cu pictorul Ambrogio da Predis, impuneuna cu care in aprilie 1483 a semnat un contract pentru pictarea unor lucrari destinate bisericii San Francesco Grande din Milano. Asa s-a nascut lucrarea "Madona din grota cu stanci", pentru care exista doua versiuni, cea de la muzeul Louvre din Paris fiind socotita autentica.

Intre anii 1490-1493 termina lucrarea "Cartea despre lumina si umbra", continand teoria perspectivei aeriene si a culorilor, lucreaza la probleme de hidraulica, de geometrie, de optica, contribuie la intreprinderile militare ale ducelui Sforza in calitate de inginer si arhitect. In acelasi timp il sprijina pe matematicianul Luca Pacioli in redactarea lucrarii de teorie a artei, "De Divina Proportione", aparuta in 1509.

Intre anii 1495-1498 realizeaza o mare compozitie murala, "Cina cea de Taina" pe peretele din fund al refectoriului manastirii dominicane "Santa Maria delle Grazie" din Milano, atingand culmea maiestriei sale artistice. Spre deosebire de alti pictori care, in redarea acestui subiect, infatiseau clipa in care Isus anunta ca va muri in curand, Leonardo reprezinta desfasurarea dramatica ce urmeaza rostirii cuvintelor "Unul dintre voi ma va vinde", moment in care apostolii, ce si-au revenit din surpriza primei clipe, isi exprima in mod diferit revolta lor sufleteasca, iar Iuda cuprins de panica schiteaza un gest de aparare.

Pictura a suferit de-a lungul secolelor alterari inspaimantatoare. Nefolosind tehnica de fresca, Leonardo utilizeaza un procedeu constand dintr-un amestec de ulei si tempera, pentru a reda mai bine nuantele. Procedeu este insa nerezistent, si cu timpul a inceput sa

se desprinda de perete, datorita si umezelii provenite de la bucataria situata in imediata apropiere a salii de mese. Lucrarile ulterioare de restaurare, ultimele incepute in 1977, au reusit sa reduca intr-o oarecare masura alterarile suferite. Cu acest prilej a iesit la iveala "albastrul leordanesc" (de ex. la maneca apostolului Bartolomeu), cu luminozitatea lui neegalata.

Din anul 1499, Leonardo isi incepe seria peregrinarilor in diferite orase ale Italiei. Trece prin Mantova (1499) unde se afla Isabella d'Este, careia ii executa portretul. La Venetia ramane cateva luni, apoi se intoarce in 1501 la Florenta, unde expune cartonul viitoarei compozitii "Sfanta Ana, Maria si copilul Isus", trezind admiratia tuturor.

In martie 1503 Leonardo a inceput sa lucreze celebrul portret cunoscut sub numele de Gioconda sau Monna Lisa. Leonardo era foarte atasat de acest tablou, purtandu-l mereu cu sine. Pictorul si istoricul de arta Lomazzo scrie ca "Leonardo nu l-a terminat pentru ca nu stia niciodata daca nu mai avea ceva de spus... mereu se intoarcea sa lucreze la el, niciodata nu i se parea ca l-a terminat".

Trasaturile fine ale femeii reprezentate redau o mobilitate permanenta, o curgere neintrerupta a starilor sufletesti de o mare diversitate, cu un zambet misterios care oricand te astepti sa se accentueze, sa se atenuze sau poate chiar sa dispara. Se spune ca Leonardo, pentru a intretine in timpul lucrului fugitivul zambet al modelului, punea sa i se cante o muzica de o deosebita suavitate.

In octombrie 1503, Senioria Florentei il insarcineaza pe Leonardo sa picteze, pe peretele salii Marei Consilii din Palazzo Vecchio, "Batalia de la Anghiari". Ea trebuia sa redea desfasurarea luptei date la 29 iunie 1441, printr-o insirare a episodelor principale si anume, comandantul milanez cu calaretii sai inaintea bataliei, pregatirile florentinilor, apoi diferitele faze ale luptei incoronate prin victoria florentinilor.

Printr-o generalizare artistica geniala, Leonardo sintetizeaza intr-un singur tablou tematica propusa. Pentru aceasta a realizat un mare numar de schite, pastrate in biblioteca castelului din Windsor (Marea Britanie). Pictura murala propriu-zisa nu s-a pastrat, pentru ca Leonardo a incercat din nou un procedeu tehnic al fixarii culorilor care a dat gres, si este cunoscuta astazi dupa copii executate - printre altii de Rubens - pe baza schitelor lui Leonardo si a unei descrieri amanuntite facute de Giorgio Vasari. Din aceasta epoca dateaza opera "Neptun - zeul apelor", de la care nu s-a pastrat decat o schita in creta.

In anii 1506-1507, apoi si intre 1508-1513, Leonardo se afla din nou la Milano, unde locuieste la familia Melzi, dand lectii de arta tanarului Francesco, un baiat de cinspe ani. Cei doi se indragostesc reciproc, si vor ramane impreuna pana la moartea maestrului. Incepe in acest timp sa-si puna in ordine notitele stiintifice. Cunoaste pe Piero di Baccio Martelli, un celebru erudit, vestit prin lucrarile sale de matematica, cu ajutorul caruia isi dezvolta cunostintele de matematica. Se crede ca tot in aceasta perioada ar fi lucrat la portretul lui "Ioan Botezatorul", aflat astazi la muzeul Louvre din Paris.

Din 1514 până în 1516, Leonardo se găsește în Roma, chemat de Papa Leon al X-lea. Aici locuiește în palatul Belvedere, participă la organizarea grădini botanice din parcul palatului, întocmește planuri pentru asanarea mlaștinilor pontice, notează entuziasmat ziua și ora când a rezolvat o problemă de geometrie, plângându-se totodată că papa i-a interzis disecarea cadavrelor, astfel că s-a văzut nevoit să-și întrerupă cercetările de anatomie.

În octombrie 1515, regele Francisc I al Franței a intrat în Milano și, atras de puternica personalitate a lui Leonardo, l-a invitat în Franța, astfel că artistul, însoțit de Francesco Melzi, părăsește în toamna anului 1516 Italia și se stabilește în Franța, la Amboise, în micul castel Cloux. În acel timp, în arta franceză se dezvoltă un puternic curent italianizant, luptând împotriva influenței artei din Flandra. Leonardo a întărit, prin prezența sa, prestigiul artei și culturii Renasterii italiene în Franța.

În timpul sederii sale la Amboise, realizează o serie de desene de un puternic dramatism, redând fenomene de dezlănțuire a forțelor naturii, furtuni, rupe de nori, cataclisme. Totuși, în primele luni ale anului 1519, sănătatea îi se deteriorează în urma unui atac vascular cerebral. Cu partea dreaptă a corpului paralizată, este tintuit la pat iar în ziua de 2 mai 1519 inima sa a încetat să mai bătă.

O prezentare a creației lui Leonardo da Vinci nu poate face abstracție de preocupările științifice ale genialului florentin. Leonardo avea dorința ambițioasă de a nu lăsa să-i scape nimic din cele ce se petrec în universul accesibil omului. Întrepătrunderea atitudinii științifice cu cea artistică este un rezultat al concepției care s-a maturizat de-a lungul anilor, despre rolul pe care trebuie să-l aibă arta, culmea activității spirituale creatoare, în cunoașterea lumii și înțelegerea sufletului omenesc.

S-au scris volume întregi despre Leonardo, înaintea de seama în astronomia modernă, în geometrie și mai ales în mecanică. Construirea geometrică a diferitelor forme ornamentale îl atragea mai mult decât rezolvarea empirică a problemei. Aici intervenea impulsul de constructor de instrumente: elaborează tot felul de unelte, îndeosebi compasuri bazate pe folosirea paralelogramului articulată, compasuri parabolice, eliptice, proportionale. Se susține că Leonardo a inițiat metoda dublă în cinematică și ar fi constatat că, în mișcarea hipocicloida, un punct de pe arcul mobil ar descrie o elipsă. Aceasta este metoda pe care se bazează strungul eliptic, al cărui desen se găsește în manuscrisele lui Leonardo.

Înainte de Copernic și Galilei, Leonardo însemna în jurnalul său: "Pământul este un astru asemănător Lunii...el nu este situat în mijlocul cercului pe care îl descrie Soarele, nici în mijlocul lumii. Cuiva care s-ar afla în Luna, Pământul nostru i-ar apărea că îndeplinește același rol ca și Luna pentru noi". (Ms.D., fol.41). Oricare din aceste afirmații ar fi fost suficientă pentru a-l duce pe rugul închiziției, așa cum s-a întâmplat cu Giordano Bruno, așa cum era să se întâmple cu Galilei.

Mai mult ca orice știință, avea să-l atragă pe Leonardo mecanica. Pe această bază a proiectat diferite dispozitive complicate pentru construcții tehnice, și-a imaginat posibilitatea unor mașini de zburat în urma studiilor sale asupra zborului păsărilor.

In domeniul biologiei, este de mentionat deosebitul interes lui pentru formele plantelor, redand in desene organele si structurile lor interne. Pentru redarea imaginii corpului omenesc, a studiat cu amanuntime anatomia umana in comparatie cu cea animala, in special a cailor.

In conditii vitrege, Leonardo desfasoara o munca titanica, disecand peste 30 de cadavre, studind cu migala fiecare organ si tesut, redandu-le in desene de o mare putere de sugerare si intuitivitate, alaturi de o deplina fidelitate stiintifica, aflate in cea mai mare parte in Royal Gallery a castelului din Windsor. In 1498 elaboreaza un proiect detaliat al unui "Tratat de Anatomie", care nu va fi insa realizat.

In istoria urbanisticii, Leonardo se situeaza printre primii care construiesc schema orasului modern deschis, total diferit de cetatea feudala limitata de ziduri-fortarete.

Edificatoare pentru intelegerea lui Leonardo sunt si scrierile, in special "Tratatul despre pictura" (Trattato della Pittura), aparut mai tarziu, dupa moartea sa, in 1651, sau "De Ludo geometrico"

Fiind la confluenta atator curente care se infruntau, era firesc ca personalitatea lui Leonardo, chintesenta a epocii sale, sa contina in ea contradictii, compromisuri uneori. S-a scris mult despre tendintele homoerotice si inclinatiile spre magie ale lui Leonardo da Vinci, de ex. recent in cartea "Codul lui da Vinci" (2003) de Dan Brown, care a facut multa valva, desi este considerat de unii ca fiind un roman de calitate submediocra.

Nu exista nici o evidenta sa fi avut relatii intime sau prietenii stranse cu femei, s-a inconjurat cu tineri frumosi, care l-au insotit in peregrinarile sale, cum a fost contele Francesco Melzi, care a devenit cel mai apropiat discipol si asistent, cat si mostenitorul sau. Amanuntele adeseori colportate nu sunt de cel mai bun gust. Toate acestea nu pot arunca vreo umbra asupra figurii marelui florentin. In timp ce uitarea a acoperit patimile marunte si faima lipsita de fundament a potentatilor contemporani lui, a ramas neatinsa gloria creatiei lui Leonardo in slujba vietii, a conceptiilor de larg orizont ale lui Leonardo da Vinci.